www.UyghurMuqam.com

ئۇيغۇر سەنئىتىنىڭ گۈلتاجى، جەۋھىرى — ئۇيغۇر 12 مۇقامى

ئۇيغۇر ئون ئىككى مۇقامىنىڭ بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتى تەرپىدىن «ئىنسانىيەتنىڭ ئاغزاكى ۋە غەيرى ماددىي مەدەنىيەت مىراسلىرىنىڭ ۋەكىللىك ئەسەرلىرى» قاتارىغا كىرگۈزۈلگەنلىكىنى قىزغىن تەبرىكلەيمىز!!!

ئۇيغۇر ئون ئىككى مۇقامى — پارلاق جۇڭخۇا مەدەنىيەت خەزىنىسىدىكى بىباھا گۆھەر، ئەمگەكچان - ئىجادچان ئۇيغۇر خەلقىنىڭ ئەقىل - پاراسىتىنىڭ جەۋھىرى، ئۇيغۇر ھاياتىنىڭ ھەممە تەرەپلىرىنى مۇزىكا تىلى بىلەن بايان قىلىدىغان بەدىئىي قامۇستۇر. ئۇنىڭدا ئۇيغۇر خەلقىنىڭ ھاياتى ۋە گۈزەل مەنىۋىيىتى، ئىستەك خاھىشلىرى، تارىخي رېئاللىق ۋە تۇرمۇش مۇھىتىدىن كېلىپ چىققان مۇھەببەت - نەپرەتلىرى ئىنسان تەپەككۇرىنىڭ مۇزىكا، بەدىئىي، ئەدەبىيات ۋە ئۇسسۇل قاتارلىق خىلمۇ - خىل شەكىللىرى بىلەن ئىپادىلەنگەن. مۇنداق مۇزىكا ئەسىرى دۇنيا مىللەتلىرىنىڭ سەنئەت تارىخىدا كەم ئۇچرايدىغان ئالاھىدە ئەسەر بولغاچقا «شەرق مۇزىكا مەدەنىيىتىدىكى مۆجىزە» دەپ تەرىپلەنمەكتە.

ئۇيغۇر مۇقاملىرىنىڭ تارىخى ئۇزۇن، ئارقا كۆرۈنۈشىمۇ كەڭ ۋە چوڭقۇر. مۇقاملار ئۇيغۇر خەلقىنىڭ بېشىدىن كەچۈرگەن تارىخي دەۋرلىرى بىلەن ھەمقەدەمدۇر. مۇقاملار كۆپلىگەن ماكان ۋە بىرقانچە زاماندا، ئۇيغۇر خەلقىنىڭ نۇرغۇنلىغان بەستىكارلىرى، ناخشىچىلىرى ۋە چالغۇچىلىرى تەرىپىدىن ئىجاد قىلىنغان خەلق مۇزىكىسىدۇر.

بۇ قېتىم ئەسلىگە ۋارىسلىق قىلىپ قايتا رەتلەنگەن، تولۇقلانغان، مۇكەممەللەشتۈرۈلگەن ئون ئىككى مۇقام 360 ئاھاڭ، 3435 مىسرادىن تەركىب تاپقان ھەمدە ئۇ يەنە ئۇيغۇر كلاسسىك شائىرلىرىنىڭ شېئىرلىرى، ئۇيغۇر خەلقىنىڭ داستانلىرىنىڭ پارچىلىرى ۋە خەلق قوشاق - بېيىتلىرىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

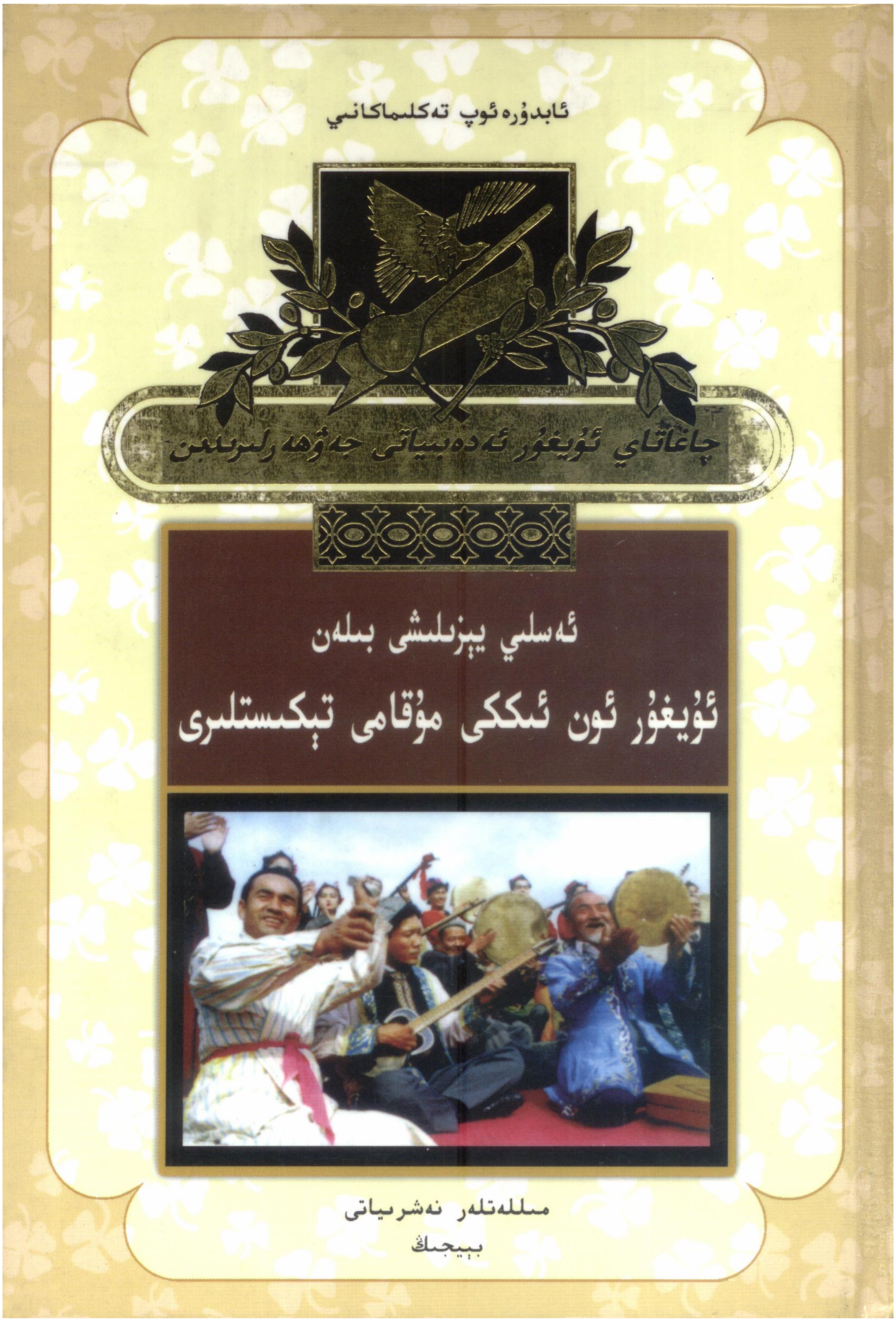
ئابدۇرەئوپ تەكلىماكانىي
چاغاتاي ئۇيغۇر ئەدەبىياتى جەۋھەرلىرىدىن
ئەسلىي يېزىلىشى بىلەن
ئۇيغۇر ئون ئىككى مۇقامى تېكستلىرى
مىللەتلەر نەشرىياتى
بېيجىڭ

ئون ئىككى مۇقام تېكىستلىرى ئۇيغۇرلارنىڭ يۈرەك دۇردانىلىرى ئىزىقى؛
مۇقام تېكىستلىرىنى دەسلەپ كىتابقا پۈتكەن چاغاتاي ئۇيغۇر يېزىقى.

— ئاپتور.

ئاپتور ئابدۇرەئوپ پولات تەكلىماكاني 1950- يىل 11- ئاينىڭ 1- كۈنى قەشقەر شەھىرىدە دۇنياغا كەلگەن. 1975- يىلىدىن باشلاپ، بېيجىڭ مەركىزىي مىللەتلەر ئۇنىۋېرسىتېتىدا ئىشلەپ كەلمەكتە. ھازىر ئۇ مەزكۇر مەكتەپتىكى ئۇيغۇر تىل - ئەدەبىيات فاكۇلتېتىنىڭ پروفېسسورى، دوكتور. قولىمىزدىكى بۇ كىتابتىن باشقا، ئۇنىڭ يەنە ۋەكىللىك خاراكتېرگە ئىگە تەتقىقات، ئىجادىيەت ۋە تەرجىمە ئەسەرلىرىدىن، «چاغاتاي ئۇيغۇر تىلى تەتقىقاتىدىن ئىلمىي ماقالىلەر» (1993- يىل)، «چاغاتاي ئۇيغۇر تىلى ھەققىدە مۇپەسسەل بايان» (2004- يىل)، «ئۇيغۇر تىلى لېكسىكولوگىيىسى» (1995- يىل)، «كور خېرىدار» (1989 - يىل)، «ئۇيغۇردىكى ئەبگالىق» (1997- يىل)، «‹مۇھاكەمەتۇل لۇغەتەين› دىن ‹مەئارىفۇل لۇغەتەين›غىچە» (2002- يىل)، «ھەق ۋە ھوقۇق مەرىپىتى ئۇيغۇر مەۋجۇتلۇقى ۋە تەرەققىياتىنىڭ مەڭگۈلۈك ئۇل تېشى» (2004- يىل)، «ئۇيغۇر تىلىنىڭ ئىملا ۋە تەلەپپۇز ئۆلچىمىنى بېكىتىش ھەققىدە» (2005- يىل)، «بەيتۇللاھنىڭ تارىخى» (1993- يىل)، «ئەممە پارە تەپسىرى» (2003- يىل) قاتارلىقلار بار.

3- سەگاھ مۇقامى

چوڭ نەغمە

مۇقەددىمە

ئەمەس خىلۋەت نىشىنلەرغە تەماشايى چەمەن ھاجەت،
چۈنانچە بولماغاي ئەھلى فەناغا ئەنجۇمەن ھاجەت.

يېشىمى: خۇددى ئۆزلۈكىنى يوقاتقانلارغا يىغىلىش سورۇنى لازىم بولمىغىنىدەك، خىلۋەتتە ئىبادەت قىلغۇچىلارغا چىمەن سەيلىسى ھاجەتسىز.

گىرىفتارى قەددى رەئنايى گۈلگۈنپۇش مەن، ۋاھ - ۋاھ،
كۆڭۈلدە قالمادى بەرگى گۈلى سەرۋى سۈمەن ھاجەت.

يېشىمى: كۆلرەڭ كىيىنگەن، قەددى - قامىتى كېلىشكەن رەناغا گىرىپتار بولغاندىن بۇيان، گۈل، ياپراق، سەرۋى، ياسىمەنلەرگە كۆڭلۈمنىڭ خۇشى قالمىدى.

بەلا دەشتىنىدەكى ئاۋارەلەرنىڭ ھالىنى سورماڭ،
كى ئاندا نە گۈلۈ نە بۇلبۇلۇ نە كوھكەن ھاجەت.

يېشىمى: بالايىئاپەت دەشتىدە قالغان سەرگەردانلارنىڭ ھالىنى سورىماڭ، ئۇ يەردە گۈلمۇ، بۇلبۇلمۇ، تاغ كەسكۈچىمۇ يوق.

سەھەر ۋاقتى سەبا يەتكۈردى زۈلفۈڭ تارىدىن بۇيى،
مۇئەتتەر ئولدى ئەلەم، بولمادى مۇشكى خوتەن ھاجەت.

يېشىمى: تاڭ شامىلى سەھەردە چېچىڭنىڭ ھىدىنى ئېلىپ كەلگەنىدى، ئالەم ئەتىر پۇرىقىغا تولۇپ، خوتەن ئىپارىغا ئېھتىياج قالمىدى.

سوئال ئەيلەپدۇرۇركى يىغلاماقدىن نە غەرەز ئاخىر،
دەدىلەر مۇستەفا، دوستۇم، ماڭا ۋەيسى قەرەن جاھەت.

يېشىمى: يىغلىشىڭنىڭ سەۋەبى نېمە، دەپ سورىغانىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: «ماڭا دوستۇم سۇلتان ۋەيس قەرەن كېرەك بولدى» دېدى.

زىلەيخا گۈلشەنى قىلدى سەمۇمى ئىشق خاكىستەر،
بۇ ياڭلىغ دەمەكىم ئول يۈسۈفى گۈل پىرەھەن ھاجەت.

يېشىمى: زىلەيخانىڭ گۈلشىنىنى ئىشق شىۋىرغىنى توپا - تۇپراق قىلىۋەتتى دېمەن، بۇ ئۇنىڭ قانلىق كۆينەك كىيگەن يۈسۈپكە ھاجەتمەن بولغانلىقىدىندۇر.

جۇنۇن بازارىدا رۇسۋالىغىمنىڭ بائىسى ئۇلدۇر،
بەھاغا ئالمادىلار، يوق ئىكەندۇك ماۋۇ مەن ھاجەت.

يېشىمى: جۇنۇن (ساراڭلىق) بازىرىدا رەسۋا بولۇشۇمنىڭ سەۋەبى شۇكى، ئۇ يەردە «ماۋۇ مەن» دېگەن سۆزگە ئېھتىياج يوقكەن، ئۆزلۈكۈمنى بىر تىيىنغىمۇ ئالمىدى.

بۇ مۇشتى ئۇستىخانىمنى ئانىڭ كويىغا تاشلاڭلار،
شەھىدى ئىشقغا تابۇت نە گورۇ نە كەفەن ھاجەت.

يېشىمى: مېنىڭ بۇ بىر چاڭگال ئۇستىخىنىمنى ئۇنىڭ كوچىسىغا تالىۋېتىڭلار. چۈنكى ئىشق يولىدا شېھىت بولغان ئادەمگە تاۋۇتنىڭمۇ، گۆرنىڭمۇ، كېپەننىڭمۇ كېرىكى بولمايدۇ.

رەفىقا، بىسەرۇپالارنى سەن ئاغرىتماغىل زىنھار،
ھەبىب ئىشىكىگە بارغاندا، نە سەن ھاجەت، نە مەن ھاجەت.

يېشىمى: ئەي دوست، يوقسۇللارنىڭ كۆڭلىنى ھەرگىز ئاغرىتمىغىن. چۈنكى ئاللاھنىڭ دەرگاھىغا بارغاندا، سەنمۇ، مەنمۇ ئوخشاش قىممەتتىكى ئىنسانغا ئايلىنىمىز.

نەۋائىي، يارنىڭ ئاستانەسىنىڭ توفراغى بولدۇڭ،
ساڭا ئەندى نە سەھۋايۇ نە شەھرۇ نە ۋەتەن جاھەت.

يېشىمى: ئەي نەۋائىي، يار بوسۇغىسىنىڭ تۇپرىقى بولدۇڭ، ئەمدى ساڭا سەھرامۇ، شەھەرمۇ، ۋەتەنمۇ كېرەك بولمايدۇ.

تەئەززە

كەلگىلكى، مۇشتاق بولمىشەم شىرىن لەبىڭ گۈلقەندىنە،
كەلگىل، لەبىڭ قەندىن ئىلەتگىل ئانلارنىڭ گۈلقەندىنە.

يېشىمى: كەل، مەن شېرىن لېۋىڭنىڭ گۈلقەنتىنى سېغىنىپ قالدىم. كەلگىن، لېۋىڭنىڭ قەنتىنى زامانىڭنىڭ گۈلقەنتىگە يەتكۈزگىن.

ھەر قايدا كىم شەرھ ئەيلەسەم شىرىن دۇداغىڭ قەندىنى،
روھلار قانۇر تۇتى كەبى ئول لەئلى شەكەر خەندىنە.

يېشىمى: شېرىن لېۋىڭنىڭ قەنتىنى قەيەردە شەرھلىسەم، ئاشۇ كۈلۈپ تۇرغان ياقۇت لېۋىڭنىڭ شېكىرىدىن روھلار خۇددى شاتۇتىدەك ئوزۇقلىنىدۇ.

شەھلا كۆزۈڭ مەندى كۆڭۈل ئايدىيۇ ئانت ئىچەركى بۇ،

بولسۇن كەفارەت جانۇ دىل ئول گەرچەگىڭ سەۋگەندىنە.

يېشىمى: شەھلا كۆزۈڭ كۆڭلۈمنى ئېلىۋېلىپلا قەسەم ئىچىدۇ، جان - دىلىم ئاشۇ ئىچكەن قەسىمىڭنىڭ كاپارىتى (تۆلىمى) بولسۇن.

مۇشكىن ساچىڭ بەندىدىن مەنى كەسدىيۇ پەيۋەند ئەيلەدى،

تەھسىن ئانىڭ كەسكەنىگە، رەھمەت ئانىڭ پەيۋەندىنە.

يېشىمى: ئىپار ھىدلىق چېچىڭ مەنى بەنتتىن يەشتىمۇ يەنە باغلىۋالدى. ئۇنىڭ يەشكىنىگە ئاپىرىن، باغلىغىنىغا رەھمەت!

زۇلفىلە قاشى قارەدۇر سەرۋى خىرامان دىلبەرىڭ،

قاشلارىگە قۇربان ئولام، يا تۇررەئى دىل بەندىنە.

يېشىمى: ئۇ سەرۋى بويلۇق دىلبەرنىڭ چېچىمۇ، قېشىمۇ قاپقارا، ئۇنىڭ قاشلىرىغا قۇربان بولايمۇ ياكى كۆڭۈلنى باغلىۋالغان چاچلىرىغىمۇ؟

ئەي ۋائىز، ئەبسەم ئول، ماڭا تائەتنىڭ پىش ئەيلەمە،

مەن ئاشىق ئولدۇم كىرمەگۇم، ھەر قىسسەخانىنىڭ پەندىنە.

يېشىمى: ئەي ۋائىز، تائىتىڭنى پەش قىلىپ تولا چىغىمغا تەگمە، مەن بىر ئاشىق، ھەرقانداق ۋەزخانىنىڭ نەسىھىتىگە كىرمەيمەن.

ئەي ئىشقنى ئىنكار ئەيلەيەن، چۇنۇ چىرايۇ چەندنى قوي،

نەچۇك تۇشەرسەن ئاشىقىڭ چۇنۇ چىرايۇ چەندىنە.

يېشىمى: ئەي ئىشقنى ئىنكار قىلغۇچى، ئۇنداق - مۇنداقلىرىڭنى (نېمە ئۈچۈن، نېمە سەۋەبتىن، قانچىلىك، دېگەندەك سوئاللىرىڭنى) قوي، چۇنكى سەنمۇ ئاشىقنىڭ ئۇنداق - مۇنداقلىرىغا چۈشۈپ قالىسەن.

زۇلفى كەمەندىندىن كۆڭۈل قۇتۇلماس ئايرۇ، شۆيلە بىل،

سەۋداسىگە بەل باغلامىش، ھەم كۆز قاراتمىش بەندىنە.

يېشىمى: كۆڭۈل ئۇنىڭ چېچىنىڭ سىرتمىقىدىن قۇتۇلمايدۇ، بىلىشىڭ كېرەككى، كۆڭۈل ئۇنىڭ سەۋداسىغا بەل باغلىغان ھەم ئۇنىڭ ئەسىرى بولۇشىغا كۆز تىككەن.

چۇن شەھرىيارنىڭ شەھرىنە بۇ گۇن نەسىمىدۇر مەلىك،

بۇيرۇق ئانىڭدۇر، ھۆكم ئانىڭ ھەم شەھرىنە ھەم كەندىنە.

يېشىمى: نەسىمى بۈگۈن پادىشاھنىڭ شەھىرىگە پادىشاھدۇر، شۇڭا ھەم ئۆزىگە ھەم شەھىرىگە بۇيرۇق بېرەلەيدۇ، ھۆكۈمىنى يۈرگۈزەلەيدۇ.

تەئەززە چۇشۇرگىسى

چۈن شەھريارنىڭ شەھرىنە بۇ گۈن نەسمىدۇر مەلىك،
بۆيرۇق ئانىڭدۇر، ھۆكم ئانىڭ ھەم شەھرىنە ھەم كەندىنە.
يېشىمى: نەسمىي بۈگۈن شەھريار (پادىشاھ، ئىمپېراتور)نىڭ شەھىرىگە پادىشاھدۇر. شۇڭا ھەم ئۆزىگە ھەم شەھىرىگە بۇيرۇق بېرەلەيدۇ، ھۆكۈمىنى يۈرگۈزەلەيدۇ.

نۇسخە

ماڭا سەن بولماساڭ جان ھاجەت ئەرمەس،
بىھىشتۇ ھۆرۇ رىزىۋان ھاجەت ئەمەس.

يېشىمى: سەن بولمىساڭ، ماڭا بۇ جاننىڭ كېرىكى يوق؛ جەننەت ۋە ھۆرلەرنىڭمۇ لازىمى يوق.

فىراقىڭدا كۆزۈم ياشى بار ئەركەن،
بەھارۇ ئەبرى نىيسان ھاجەت ئەرمەس.
يېشىمى: پىراقىڭدا كۆز ياشلىرىمنى تۆكۈۋاتقان ئىكەنمەن، باھار ۋە باھار بۇلۇتلىرى دېگەنلەرگە ھاجەت چۈشمەيدۇ.

يۈزۈڭدىن شاملار زۇلفۇڭنى يىغساڭ،
فۇرۇغى ماھى تابان ھاجەت ئەرمەس.
يېشىمى: ئاخشاملىرى يۈزۈڭنى يېپىۋالغان چاچلارنى قايرىساڭ، تولۇن ئاينىڭ نۇرىغا ھاجەت قالمايدۇ.

بويۇڭ سەرۋۇ كۆزۈڭ نەگىس، يۈزۈڭ گۇل،
سەنىڭ قاشىڭدا بوستان ھاجەت ئەرمەس.
يېشىمى: بويۇڭ سەرۋىگە، كۆزۈڭ نەرگىسكە، يۈزۈڭ گۈلگە ئوخشايدۇ، سەن بار يەردە گۈلزارغا ھاجەت قالمايدۇ.

ئەگەر گەشتى لەبى دەريا قىلۇرسەن،
كۆزۈمگە كەلكى، ئۇممان ھاجەت ئەرمەس.
يېشىمى: ئەگەر دەريا بويلىرىنى سەيلە قىلماقچى بولساڭ، (ياش قۇرىمايدىغان) كۆزۈمگە كەل، دەريا بويىغا بېرىش ھاجەت ئەمەس.

رەقىب بىرلە مۇساھىب قىلما بىزنى،
قۇتۇرغان ئىتكە سەگبان ھاجەت ئېرمەس.

يېشىمى: مېنى ئىشىك باقارىڭغا ھەمراھ قىلمەن دېمەن، چۈنكى، قۇترىغان ئىتقا ئىتباقار لازىم بولمايدۇ.

ئاتايىغە بۇسۇغاڭدىن ئورۇن بەر،
سەرايۇ كاخى ئەيۋان ھاجەت ئەرمەس.
يېشىمى: ئاتايىغا بوسۇغاڭدىن ئورۇن بەر، ئۇنىڭغا ئايۋانلىق قەسىر كېرەك ئەمەس.

نىگارا، سەنسىزىن مەندىن نە ھاسىل،
ئەگەر جان بولماسا، تەندىن نە ھاسىل.
يېشىمى: ئەي نىگار، جانسىز تەنىنىڭ كېرەكى بولمىغىنىدەك، سەنسىز مېنىڭ نېمە كېرىكىم؟

چۇ گۇلدىن رەنگ ئەمەس بۇلبۇلغا بۇيى،
بەھارۇ باغۇ گۇلشەندىن نە ھاسىل.
يېشىمى: بۇلبۇلغا گۈلنىڭ رەڭگى ئەمەس، ھىدى كېرەك. ئۇنداق بولمىغاندا، باھار، باغ ۋە گۈلشەنىنىڭ نېمە ئەھمىيىتى؟

جەفايۇ ئىشۋەلەرنى فەن تۇتۇپسەن،
مۇنىڭتەك ئىشۋە پۇرفەندىن نە ھاسىل.
يېشىمى: ناز - كەرەشمىلىرىڭ بىلەن كىشىگە جاپا سېلىشنى ئادەت قىلىۋاپسەن. بۇنداق ناز - خۇلۇق، نەيرەڭۋازلىقنىڭ نېمە پايدىسى؟

كىشىكىم يوقتۇرۇر مېھرى ۋەفاسى،
ئەگەر خورشىددۇر ئاندىن نە ھاسىل.
يېشىمى: ئادەم ھەر قانچە قۇياش بولۇپ كەتسىمۇ، مېھىر - ۋاپاسى بولمىسا، ئۇنىڭ نېمە كېرىكى؟

نۇسخە چۇشۇرگىسى

بۇ تۇرلۇك ھۇسن ئىلە لۇتفىي قولۇڭغا،
ئىنايەت قىلماساڭ، سەندىن نە ھاسىل.
يېشىمى: شۇنچە ھۆسن - جامالىڭ تۇرۇپ، قۇلۇڭ لۇتفىيغا مۇھەممەت قىلمىساڭ، سېنىڭ نېمە كېرىكىڭ؟

جۇلا

تالى مەجنۇن شاخى ئەگىلدى يار ئەگىلمەيدۇر ماڭا،

يا كەلىپ ئالغىن بۇ جاننى يا كۆڭۈل بەرگىن ماڭا.

يېشىمى: ھەتتا مەجنۇن تالىنىڭ شىخىمۇ ئېگىلدى، ئەمما يار تېخىچە ماڭا ئېگىلمەيۋاتىدۇ. (ئى يار)، يا كېلىپ بۇ جاننى ئالغىن، يا كۆڭلۈڭنى بەرگىن.

يار يىراقتا، مەن فىراقتا، ۋەدە يالغان بولماسۇن،

خەلقى ئەلەم بىر بولۇپ، يولدىن چىقارغان بولمىسۇن.

يېشىمى: يار ئۇزاقتا، مەن ئۇنىڭ جۇدالىقىدا؛ ۋەدىمىز ۋەدە بولسۇن، خەلقىئالەم بىر بولۇپ، ئازدۇرۇپ كەتكەن بولمىسۇن، دەيمەن.

«ئەسسالام» دەپ ئۆيگە كىرسەم، ئۆيدە يارىم ئولتۇرۇر،

قاشلارى قىيغان قەلەمدەك، كۆزلەرى ئويناپ تۇرۇر.

يېشىمى: «ئەسسالام» دەپ ئۆيگە كىرسەم، ئۆيدە يارىم ئولتۇرۇپتۇ. قاشلىرى ئۇچلىغان قەلەمدەك ئىنچىكە، كۆزلىرى ئويناپ تۇراتتى.

كۆرگەلى كەلدىلەرمۇ كۆيدۈرگەلى كەلدىلەرمۇ؟

كۆيۈپ ئۆچكەن ئوتلارنى ياندۇرغالى كەلدىلەرمۇ؟

يېشىمى: كۆرگىلى كەلدىلىمۇ، كۆيدۈرگىلى كەلدىلىمۇ؟ كۆيۈپ ئۆچكەن ئوتلارنى (جانلىق تىلدا: ئوتلىنى) ياندۇرغىلى كەلدىلىمۇ؟

ئىززەمەس كۆڭلۈم مەنىڭ يار ئىززەگەنىنىڭ يارى بول،

كىم سانى يارىم دەسە، بارىپ شۇنىڭ گۈلزارى بول.

يېشىمى: باشقا يار ئىزدىگەن ئادەمنىڭ يارى بولۇشنى كۆڭلۈم خالىمايدۇ. كىم سېنى «يارىم» دېسە، بېرىپ شۇنىڭ گۈلزارى بولغىن.

سەنەم

ئاي ئالدىدا، گۈن كەينىدە، ھەسرەت ئىچىمدە،

كۆيۈپ تۇرغان ئوتنى سالدىڭ مەنىڭ ئىچىمگە.

يېشىمى: ئەي ئاي ئالدىمدا، كۈن كەينىمدە تۇرۇپتۇ، سەن مېنىڭ ئىچىمگە كۆيۈپ تۇرغان ئوتنى سېلىۋەتتىڭكى، مەن ھەسرەت ئىچىدە قالدىم.

ئاتلارىنى ھايدايدۇركەن مۇز دابان بىلەن،

بىر ياخشىنى قىينايدۇركەن بىر يامان بىلەن.

يېشىمى: ئاتلارنى ھايدايدىكەن مۇز داۋان بىلەن، بىر ياخشىنى قىينايدىكەن بىر يامان بىلەن.

قارا - قارا قارغالارىنىڭ قاناتى بولسام،

ئەگىز - ئەگىز چىنارلارنىڭ شاخىغا قونسام.

يېشىمى: قارا - قارا قاغىلارنىڭ قانىتى بولسام، ئېگىز - ئېگىز چىنارلارنىڭ شېخىغا قونسام.

جان ئالغۇچى ئەزرائىلنىڭ شاگىردى بولسام،

ئاشىقلارغا قەسد قىلغانىنىڭ جانىنى ئالسام.

يېشىمى: جان ئالغۇچى ئەزرائىلنىڭ شاگىرتى بولسام، ئاشىقلارغا قەست قىلغان ئادەمنىڭ جېنىنى ئالسام، دەيمەن.

چوڭ سەلىقە

قىزىل - قىزىل ئالمالارىم ئاقىندا كەتتى،

قىزىل تونلۇق مەنىڭ يارىم ئىلىغا كەتتى.

يېشىمى: قىزىل - قىزىل ئالمىلار ئېقىندا ئېقىپ كەتتى. مېنىڭ قىزىل تونلۇق يارىم ئىلىغا كەتتى.

قاراسام ھىچ كۆرۈنمەيدۇ ئىلىنىڭ تاغى،

مۇنداق يامان بولارمۇدۇر كۆيەكىنىڭ داغى.

يېشىمى: قارىسام، ئىلىنىڭ تېغى ھېچ كۆرۈنمەيدۇ. كۆيۈكىنىڭ دېغى مۇنداقمۇ يامان بولارمۇ؟

قارا - قارا كۆرۈنگەنلەر تاغىنىڭ دىرەختى،

يارنى يارغا كۆرسەتمەگەن يولنىڭ يىراغى.

يېشىمى: قارا - قارا كۆرۈنگەنلەر تاغنىڭ دەرىخى. يارنى يارغا كۆرسەتمىگەن يولنىڭ ئۇزاقلىقى.

يوللار يامان، يوللار يامان، يولنى بىلمەسە،

مان يارىمنى ئىزدەگەننى دۇشمەن بىلمەسە.

يېشىمى: يولنى بىلمىسە، «يول يامان، يول يامان» دەپ ئولتۇرىدىغان گەپ. مېنىڭ يارىمنى ئىزدىگىنىمنى دۇشمەن بىلىپ قالمىسا، دەيمەن.

يولدا يەتمەي ئۆلۈپ قالسام، قارغا يەمەمدۇر،

قارغالارمۇ قىيامەتلىك ئاشىق دەمەمدۇر.

يېشىمى: يار ۋىسالىغا يەتمەي تۇرۇپ، يولدا ئۆلۈپ كەتسەم، قاغا يەپ كەتمەسمۇ؟ قاغىلارمۇ ئۆز ئىچىدە قىيامەتلىك ئاشىق بولىشىدۇ، دېيىشىمەمدۇ؟

كىچىك سەلىقە

لەبىڭ يادىدا گۈلگۈن مەي ئىچىپ مەستانە بولمىشمەن،
جۇنۇن شەھرىدە رۇسۋالىق بىلە ئەفسانە بولمىشمەن.

يېشىمى: لېۋىڭنى ئەسلەپ، گۈلرەڭ مەي ئىچىپ مەستانە بولدۇم. سەۋدايىلىق شەھىرىدە رەسۋا بولۇپ، سۆز - چۆچەككە قالدىم.

پەرى پەيكەر نىگارى لەيلى يەڭلىغ جىلۋەگەر كۆرگەچ،
ياقامنى چاك ئەتىپ مەجنۇن كەبى دىۋانە بولمىشمەن.

يېشىمى: پەرى سۈپەت نىگارنى لەيلىدەك جىلۋىلىك گۈزەل كۆرگىنىمدە، ياقامنى يىرتىپ مەجنۇندەك ساراڭ بولدۇم.

جەمالىڭ شەمئىغە، ئى گۈل، نەسىم ئەتمەكنى ياغ ئەيلەپ،
باشىڭدىن ئۆيرۈلۈپ بۇلبۇل كەبى پەرۋانە بولمىشمەن.

يېشىمى: ئەي گۈلۈم، جامالىڭ شامىغا سەلكىن شامال بولۇش ئارزۇسىدا، بېشىڭدا بۇلبۇلدەك چۆرگىلەپ، پەرۋانە بولدۇم.

بىراۋ ئىشقىن تەرك ئەيلەپ ئەدىم، يۈزمىڭ جەفا تارتىپ،
گىرىفتارى ستەم، ۋاھكىم بىراۋگە يانە بولمىشمەن.

يېشىمى: بىرسىنىڭ ئىشقىدىن يۈزمىڭ جاپا - مۇشەققەت چېكىپ ئاران ئۈزۈمنى تارتقانىدىم؛ ۋاھ، زۇلۇم - ستەم بىلەن يەنە بىرسىگە گىرىپتار بولدۇم.

كۆلاھى زەرنى باشىڭ ئۈزرە كۆرگەچ، ئوتلۇق ئاھىمدىن،
چەكىپ زەررىن ئەلەم باشىم ئۈزە شاھانە بولمىشمەن.

يېشىمى: بېشىڭدىكى ئالتۇن كۆلاھنى كۆرگەچ، ئوتلۇق ئاھىمدىن بېشىمغا ئالتۇن تۇغ تاقاپ، شاھلارغا ئوخشاش بولدۇم.

جۇنۇن دەشتىدە مەجنۇندەك كىيىكلەر ھەمدەمىم بولمىش،
نەدىنكىم شەھر ئەلىدىن ئەسرۇ كۆپ ئەفسانە بولمىشمەن.

يېشىمى: سەۋدايىلىق باياۋانىدا، مەجنۇنغا ئوخشاشلا كىيىكلەرگە ھەمدەم بولدۇم. نېمە ئۈچۈنكى شەھەر خەلقىنىڭ ناھايىتى كۆپ سۆز - چۆچەكلىرىگە قالدىم.

قەددىم دالۇ كۆزۈم پۇرنەم سىرىشكىمنى ساچىپ ھەريان،
ۋەفا سەيدىن تۇتارغا دامى سەۋەدى دانە بولمىشمەن.

يېشىمى: قەددىم ئېگىلگەن، كۆزۈم نەملىك، ياشلىرىمنى تارام - تارام تۆككەن ھالدا، ۋاپا قۇشىنى تۇتۇش ئۈچۈن، دان بىلەن توزاق بولدۇم.

فىگار ئەيلەپ تەنىمنى تىيرى ئىشقىڭ، ئەي قارا كاكۇل،
ساچىڭ سەۋداسىدىن، ۋاھكىم، ئەجايىب شانە بولمىشمەن.

يېشىمى: ئەي قارا كوكۇللىلىق يار، ئىشقىڭ ئوتى تېنىمنى جاراھەتلەندۈردى. تىۋا، چىچىڭنىڭ سەۋداسىدىن ئاجايىپ بىر تاغاقتا ئوخشاپ قالدىم.

ئىچىمدە تامغا - تامغا داغى ئىشقىڭ نەقدىنى ئاسراپ،
ئىچىدىن چاك - چاك بولغان بۇزۇن ۋېيرانە بولمىشمەن.
يېشىمى: بېسىلغان تامغىلاردەك ئورناپ كەتكەن ئىشقىڭ داغلىرىنى ئىچىمدە مال - دۇنيادەك ساقلاپ، ئىچ ئىچىمدىن چاك كەتكەن ۋەيرانىغا ئوخشاپ قالدىم.

فۇتۇھىي قۇلغا، ئى شاھ، شەكەرىن لەفزىڭ گەزەك قىلغىل،
لەبىڭ يادىمدا گۇلگۇن مەي ئىچىپ مەستانە بولمىشمەن.
يېشىمى: ئەي شاھ، قۇل فۇتۇھىيغا شېرىن سۆزۈڭنى زاكۇسكا قىلىپ بەرگىن. لېۋىڭنى ئەسلەپ، گۇلرەڭ شاراب ئىچىپ، كەيپ بولۇپ قالدىم.

تەنىمدىن چىقغالى يەتتى جۇدالىق جېھەتدىن جانىم،
نىسار ئۇلغاي ئاڭا جانۇ جەھانىم بەلكى ئىمانىم.
يېشىمى: جۇدالىق تۈپەيلى جېنىم تېنىمدىن چىقىپ كېتەي دەپ قالدى؛ ئۇنىڭغا جېنىم، بايلىقىم، بەلكى ئىمانىم نىسار (چاچقۇ) بولسۇن.

باشىمنى بەندەۋار ئىشىكىڭدە قويدۇم تا تىرىكدۇرمەن،
كى تۇفراقدىن كۆتەرسۇن لۇتق بىرلە تۆكسەمۇ قانىم.
يېشىمى: تىرىكلا بولىدىكەنمەن ئىشىكىڭدە قۇللارچە باش قويۇپ تۇرىمەن؛ قېنىمنى تۆكسەڭمۇ مەيلى ئەمما مەرھەمەت قىلىپ، يەردىن بېشىمنى كۆتۈرۈپ قويغىن.

ساغىنىدىم گۇل يۈزۈڭنى بىردەمى كۆرمەككە مەن مۇشتاق،
فىراقىندا سەھەر بۇلبۇلنى ئۆرتەر ئاھۇ ئەفغانىم.
يېشىمى: گۇل يۈزۈڭنى سېغىنىدىم، ئۇنى بىردەم كۆرۈشكە ئىنتىزارمەن. ئاڭدا پىراق بىلەن چەككەن ئاھۇ - پىغانىم بۇلبۇلنىمۇ ئۆرتەيدۇ.

بۇ ئىقلىم ئىچرە ئىستەپ كۆرمەدىم سەندەك پەرىۋەشنى،
يۈزۈڭگە تەلمۈرۈپ جان بەرگەلى بىسيار ئەرمانىم.
يېشىمى: بۇ دۇنيادا سەندەك پەرىزات سۈپەت يارنى ئۇچراتمىدىم، يۈزۈڭگە تەلمۈرۈپ تۇرۇپ جان بېرىش - بىردىنبىر ئامىنىمدۇر.

مەلاھەتدە لەبىڭگە قەندۇ شەكەر قاندا تەڭ بولسۇن،
نەزاكەتلىك قولۇڭغا سۇ قۇيالماس خان قىزى، خانىم.

يېشىمى: خېنىم، شېرىنلىكتە لېۋىڭگە قەن - ناۋاتمۇ تەڭلىشەلمەيدۇ؛ نازارەتلىكتە خانىنىڭ قىزىمۇ قولۇڭغا سۇ قويۇپ بېرەلمەيدۇ.

كۆزۈڭ كافىرلىقى يەتمەيدۇرۇركىم سۇرمەدار ئەتتىڭ،

مەنى ئۆلتۈرگەلى مايىل بولۇپ سەن شاھى ئېھسانىم.

يېشىمى: كۆزۈڭنىڭ قارىلىقى يەتمىگەندەك ئۈستىگە يەنە سۈرمە تارتىپسەن؛ شاھلارچە ئىلتىپات قىلىپ، مېنى ئۆلتۈرەي دەپسەن.

كىچىك سەلقە چۇشۇرگىسى

نەچە مۇددەتدۇرۇركىم مەن ساڭا، ئەي دىلبەرى رەئنا،

بولۇپمەن ۋالىھى شەيدا تۇشۇپسەن شاھى خۇبانىم.

يېشىمى: ئەي گۈزەل رەنا، سەن گۈزەللەر شاھى بولغىنىڭ ئۈچۈن، مەن ساڭا ئۇزۇندىن بۇيان ئەسەسىبىي شەيدا.

پېشرەۋ

دەمە يۈزكىم خوتەن گۈلزاردۇر بۇ،

دەمە خەت نافەئى تاتاردۇر بۇ.

يېشىمى: ئۇنى يۈز دېمە، ئۇ خوتەن گۈلزارى؛ ئۇنى يېخى خەت تارتقان مويلاۋ (مىيىق) دېمە، ئۇ تاتار ئىپارى.

كۆزى ئۆلتۈرسە، لەئلى جان باغىشلار،

ئەجايىب مۇددەئا ئىزھاردۇر بۇ.

يېشىمى: كۆزى ئۆلتۈرسە، لېۋى جان بېغىشلايدۇ. بۇ ئۆز مۇددىئاسىنى ئاجايىپ بىر خىل ئىزھارلاشقۇ!

دەسەم: كۆڭلۈمنى زۈلفۈڭ ئەيلەدى بەند،

دەر: ئەي مىسكىن، ئانىڭ بىر تاردۇر بۇ.

يېشىمى: «چېچىڭ مېنى باغلىۋالدى» دېسەم، ئۇ: «ئەي بىيچارە، بۇ تېخى چېچىمنىڭ بىرلا تېلى» دەيدۇ.

سۆزى گەر ئەسرۇ شىرىندۇر، تاڭ ئەرمەس،

ھەدىسى لەئلى شەكەر باردۇر بۇ.

يېشىمى: سۆزنىڭ ئىنتايىن شېرىن بولۇشى ئەجەبلىنەرلىك ئەمەس، چۈنكى بۇ ئۇنىڭ شېكەر ياغدۇرغۇچى ياقۇت لېۋىدىن چىققان.

ئوغۇرلار جان زەنەخدانىڭ ئارا خال،

كى بابىل چاھىنىڭ ئەييارىدۇر بۇ.

يېشىمى: زىناقلىرىڭ ئارىسىدىكى خالىڭ جاننى ئوغۇرلايدۇكى، بابىل زىندانىغا چۈشكەن ئەييارمىكىنە بۇ؟!

كۆڭۈل ئۆزلۈكنى بىر ساغەرگە ساتتى،

مەگەر دەيرى فەنا خەممارىدۇر بۇ.

يېشىمى: كۆڭۈل ئۆزلۈكنى بىر قەدەھ شاراپقا ساتتى، قارىغاندا ئۇ ئۆزلۈكنى يوقاتقانلار مەيخانىسىنىڭ ئىچەرمىنى ئوخشايدۇ.

نەۋائىيغا، دەسەم قىل ئەي يىگىت، رەھم،

كۈلۈپ دەر: نە ھاياسىز قەرىدۇر بۇل.

يېشىمى: «ئەي يىگىت، نەۋائىيغا رەھىم قىلغىن» دېسەم، ئۇ كۈلۈپ كېتىپ: «قانداق ھاياسىز قېرى بۇ» دەيدۇ.

مەنى بىچارەنى بىخانۇمان ئەت،

ئۆزۈڭ ئىشقىدا ۋۇسۋايى زەمان ئەت.

يېشىمى: مەن بىچارىنى ھەممىدىن مەھرۇم قىل، ئۆزۈڭنىڭ ئىشقىدا رەسۋايى ئالەم قىلغىن.

جىگەر قانىدىن ئەيلەر جۇيبارى،

ئوقۇڭ جانىم ئارا سەرۋى رەۋان ئەت.

يېشىمى: جىگىرىم قانلىرىدىن ئېقىن ھاسىل بولدى؛ كىرپىك ئوقۇڭنى جېنىمدا ئۆسۈۋاتقان سەرۋى دەرىخى قىلغىن.

نىشانە ئەيلەدىم سىينەم ئوقۇڭغا،

ئاڭا پەيۋەستە قاشىڭدىن كامەن ئەت.

يېشىمى: كىرپىك ئوقىڭغا كۆكسۈمنى نىشان قىلىپ بەردىم، ئەمدى ئۇنىڭغا قوشۇما قاشلىرىڭنى كامان قىلغىن.

تىلەر جانىم قۇشى ئەيلەرنى پەرۋاز،

ئانىڭ پەرۋازىنى بىر لامەكان ئەت.

يېشىمى: جېنىم قۇشى پەرۋاز قىلماقچى بولۇۋاتىدۇ، ئۇنىڭ پەرۋازىنى ماكانسىز (سەندىن باشقا يەرگە چۈشەلمەيدىغان) قىلىپ قويغىن.

نىسار ئەيلەي ساڭا جانۇ جەھانىم،

قەبۇل ئەيلە بۇلارنى، قەسدى جان ئەت.

يېشىمى: ساڭا جاھان ۋە جېنىمنى چاچقۇ قىلاي، ئۇنى قوبۇل قىل، جېنىمنىڭ قەستىگە چۈشكىن.

مەنى مەست ئەيلە تاكىم سۇبھى مەھشەر،

كۆزۈڭ پەرتەۋسىدىن ئەسرۈك نىشان ئەت.

يېشىمى: مېنى كۆز نۇرۇڭ بىلەن تاكى قىيامەتكىچە مەست قىلغىن.

پىشرەۋ چۈشۈرگىسى

زۇھۇرىي بولماسا يادىڭدا بىر دەم،

قىيا باققاندىن ئىلكىڭنى قان ئەت.

يېشىمى: زۇھۇرىي سېنى بىردەم ئېسىمدىن چىقارغىدەك بولسا، شۇ گۇناھى ئۈچۈن قولۇڭنى ئۇنىڭ قېنى بىلەن بويىغىن.

تەئكىد

دەۋزەخنىڭ ئوتىنى دەيدۇر، كۆيۈكنىڭ ئوتىغا يەتمەس،

سەنىڭ ئىشقى فىراقىڭدا باشىمدىن غەم تاغى كەتمەس.

يېشىمى: دوزاخنىڭ ئوتىنى يامان دەيدۇ، ئەمما كۆيۈكنىڭ ئوتىغا يەتمەيدۇ؛ ئىشقىڭنىڭ جۇدالىقىدا، بېشىمدىن غەمنىڭ تېغى نېرى كەتمەيدۇ.

قاشىڭ دەيمۇ، كۆزۈڭ دەيمۇ، سىياقىڭ قىلدى مەستانە،

سەنىڭ ئىشقى فىراقىڭدا يۈرەكىم كۆيدى يىگانە.

يېشىمى: قېشىڭنى دەيمۇ، كۆزۈڭنى دەيمۇ، سېنىڭ پۈتكۈل تۇرۇقۇڭ مېنى مەست قىلدى؛ مۇھەببىتىڭنىڭ جۇدالىقىدا، مېنىڭلا يۈرىكىم كۆيۋاتىدۇ.

ئوقۇيمەن خاجە ھافىزنى، خۇدايىم ئايرىماس بىزنى،

خۇدايىم ئايرىسا بىزنى، ئۇنۇتمايمەن قارا كۆزنى.

يېشىمى: خوجا ھاپىز ئەسەرلىرىنى ئوقۇيمەن، خۇدايىم بىزنى ئايرىۋەتمىسۇن؛ خۇدايىم بىزنى ئايرىۋەتسىمۇ، مەن ئۇ قارا كۆزنى ئۇنۇتمايمەن.

داستان

بىرىنچى داستان

نا ئەھلى بىلەن سۆھبەت تۇتما ھەر جايدا،
دۈشمەنلەرگە سىررى ھالىن بىلدۈرۈر...
كۆڭۈلدەكى سىرنى ئايتما نامەردكە،
دۈشمەنلەرگە سەۋغا - سەلام يەتكۈرۈر.

يېشىمى: ھەرقانداق يەرە، نائەھلى ئادەم بىلەن ھەمسۆھبەت بولمىغىنكى، ئۇ دۈشمەنلەرگە مەخپىيەتلىكىڭنى دەپ قويىدۇ؛ نامەرت ئادەمگە كۆڭۈلدىكى سىرنى ئېيتمىغىنكى، ئۇنى دۈشمەنلەرگە سوغات قىلىۋېتىدۇ.

مۇھەببەتسىز گۈلدىن ياخشىدۇر يافراق،
بىبەھرى گىياھدىن ياخشىدۇر تۇفراق.
بىئەقىل يولداشتىن ياخشىدۇر تاياق،
كور كىشىگە يۈرەر يولىن بىلدۈرۈر.

يېشىمى: مۇھەببەتسىز گۈلدىن يوپۇرماق ياخشى؛ پايدىسىز ئۆسۈملۈكتىن توپا ياخشى؛ ئەقىلسىز ھەمراھتىن ھاسا - تاياق ياخشىكى، ئۇ ھېچ بولمىسا، ئەما كىشىگە ماڭىدىغان يولنى ئۇقتۇرۇپ بېرىدۇ.

يامانلارنى قويۇپ بولماس رائىغا،
سەنى سالۇر غەم - غۇسسەنىڭ چاھىغا.
مۇھەببەتنىڭ مېھمانى بارسا ئۆيىغە،
كۈچۈك ئىتتەك قاباپ، فىئلىن بىلدۈرۈر.

يېشىمى: يامان ئادەملەرنى ئۆز مەيلىگە قويىۋەتكىلى بولمايدۇ. ئەگەر قويىۋەتسەڭ، سېنى غەم - غۇسسىنىڭ قۇدۇقىغا تاشلايدۇ. ئىشق - مۇھەببەتنىڭ مېھمىنى ئۆيىگە بارسا، ئۇنداق ئادەملەر خۇددى كىچىك ئىت (كۈچۈك) تەك قاۋاپ، ئۆز خۇيىنى بىلدۈرىدۇ.

يۈسۈفبەگ دەر: ئەجەب بولدى زەمانلار،
ئەمدى ساڭا ھەمراھ بولدى مەكانلار.
ئۆز ھالىنى ھەرگىز بىلمەس نادانلار،
بىر ئىش بىلە ھەرنە ھالىن بىلدۈرۈر.

يېشىمى: يۈسۈپ بەگ ئېيتىدۇ: زامانلار ئەجەب بىر خىل بولىۋاتىدۇ، ئەدى ساڭا جاي - ماكانلار ھارام بولدى. نادان ئادەملەر گەرچە بىر ئىشلارنى قىلىپ، تۈرلۈك ئەھۋاللارنى ئۇقتۇرسىمۇ، ئۆزىنىڭ ئەھۋالىنى ھەرگىز بىلمەيدۇ.

ئىككىنچى داستان

رۇخسارىڭنى كۆرۈپ ئاغدى خەيالىم،
ئەي دىلرەبا، قايدا بولۇر مەكانىڭ؟
پەرىمۇ سەن، بەشەرمۇ سەن نىگارىم،
ئايتغىل، جانا، قايدا بولۇر مەكانىڭ؟

يېشىمى: رۇخسارىڭنى كۆرۈپلا، ئەس - يادىم ئاستىن - ئۈستۈن بولدى، ئەي دىلرەبا، قەيەردە تۇرىسەن؟ پەرىمۇ سەن، ياكى ئىنسانمۇ، ئېيتقىنا ئەي جان بىگارىم، قەيەرلىكسەن؟

مەنى سورساڭ، شاھ بەرقۇتنىڭ قىزىمەن،
شەمسى بوستان ئەرۇر مەنىڭ مەكانىم.
ھالىم سورساڭ پەرىزادنىڭ قىزىمەن،
ياقىن يەردە يوقتۇر مەنىڭ مەكانىم.

يېشىمى: مېنى سورىساڭ، شاھ بەرقۇتنىڭ قىزىمەن، «شەمسى بوستان» دېگەن يەر مېنىڭ ماكانىمدۇر؛ ھال - زاتىمنى سورىساڭ، پەرىزاتنىڭ قىزىمەن، مېنىڭ تۇرار جايىم ناھايىتى يىراقتا.

سەنى كۆرسە ئاقىل يولدىن ئاداشار،
جۇملە ئەلەم بەلكى سەنى تالاشار.
مەنزىلىڭگە نەچە گۇندە يول توشار،
قايدا بولۇر، جانا، سەنىڭ مەكانىڭ؟

يېشىمى: سېنى كۆرسە، ئەقىل يولدىن ئادىشىدۇ؛ بەلكى پۈتكۈل ئالەم سېنى تالىشىدۇ. تۇرار جايىڭغا نەچچە كۈندە يېتىپ بارغىلى بولىدۇ، ئەي جان، سېنىڭ ماكىنىڭ زادى قەيەردە؟

ئاشىق بولساڭ كۆيۈپ - يانىپ ئۆچەرسەن،
سەئيى قىلساڭ شىرىن شەربەت ئىچەرسەن.
ئۈچيۈز ئالتمىش مەنزىل، يىلىم كەچەرسەن،
بىلەر بولساڭ شۇنداق جايدۇر مەكانىم.

يېشىمى: ئاشىق بولساڭ كۆيۈپ - يېنىپ ئۆچىسەن، بەل قويۇپ تىرىشساڭ، شىرىن شەربەت ئىچىسەن؛ يول ئارىسى ئۈچيۈز ئاتمىش مەنزىل كېلىدۇ، بىر يىلدىمۇ بېسىپ بولالمايسەنكى، بىلمەكچى بولساڭ، مېنىڭ ماكانىم شۇنداق جايدا.

قەمەر شاھ دەر: ھىجرانىلىقتا ئۆتەرمەن،
فىراقىڭدا پەرۋانەدەك كۆيەرمەن.
ۋەسلىڭ ئۈچۈن جاننى فىدا ئەتەرمەن،
ئەي دىلرەبا، قايدا سەنىڭ مەكانىڭ؟

يېشىمى: قەمەر شاھ ئېيتىدۇ: ھىجرانلىقتا ئۆتىۋاتىمەن، جۇدالىقىڭدا، پەرۋانىدەك كۆيۋاتىمەن؛ ساڭا ئېرىشىش ئۈچۈن، جاننى تىكىمەن، ئەي دىلرەبا، سېنىڭ ماكانىڭ قەيەردە؟

شەمسى جانان پەرىلەرنىڭ بىرىمەن،
بىلىپ ئالغىل، كوھى قافنىڭ پىرىمەن.
مەنمۇ سەنى كۆپتىن ئىزلەپ يۈرىمەن،
شەمسى بوستاندادۇر مەنىڭ مەكانىم.

يېشىمى: ئىسمىم شەمسى جانان، پەرىلەرنىڭ بىرىمەن، بىلىۋالغىنىلىكى، مەن كوھىقاپنىڭ پىرى؛ ئۇزۇندىن بۇيان مەنمۇ سېنى ئىزلەپ يۈرەتتىم، مېنىڭ ماكانىم شەمسى بوستاندا.

ئۈچىنچى داستان

ئەي يارانلار، مۇسۇلمانلار،
نە بولدى يارىم كەلمەدى.
ئىشق ئوتىدا كۆيدى جانلار،
نە بولدى يارىم كەلمەدى.

يېشىمى: ئەي دوستلار، مۇسۇلمانلار، نېمە ئىش بولدىكىن، يارىم كەلمىدى؛ مۇھەببەت ئوتىدا، جانلار كۆيدى، نېمىشقىدۇر يارىم كەلمىدى.

كەلۇرمەن دەپ ۋەئدە ئەتتى،
كەلۇر مۇددەتىدىن ئۆتتى.
ئەرتەدە چاشگاھغا يەتتى،
نە بولدى يارىم كەلمەدى.

يېشىمى: «كېلىمەن» دەپ ۋەدە قىلغانىدى، كېلىدىغان ۋاقتىدىن ئۆتتى؛ تاڭ ئاتتى، چاي (ئاش) ۋاقتىمۇ بولدى، ھەي، نېمە ئىش بولدىكىن، يارىم كەلمىدى.

يا بىراۋنىڭ فەندىن ئالدى،
يار بىر يامان دەردكە قالدى،
يار بىر غەيرى بىلە بولدى،
نە بولدى يارىم كەلمەدى.

يېشىمى: يا بىراۋنىڭ تۇزىقىغا چۈشتى، يا بىر يامان دەردكە قالدى؛ يا بىر غەيرى بىلەن بىللە بولدى، نېمە ئىش بولدىكىن يارىم كەلمىدى.

دەردلىك ئىستەرلەر تەببىن،
كۆڭلىدە دائىم مەتلەبىن،
سەنەم دەپ يىغلار غەرىبىن،
نە بولدى يارىم كەلمەدى.

يېشىمى: كېسەل بولغانلار دوختۇرلىرىنى ئىزدەيدۇ، كۆڭلىدە ھەمىشە تەلەپلىرى بولىدۇ؛ غەرىبلەر «سەنەم» دەپ يىغلايدۇ، نېمە ئىش بولدىكىن يارىم كەلمىدى.

گۈل يۈزىنى كۆرگۈم كەلۇر،
بىللەلەشىپ يۈرگۈم كەلۇر،
دائىم دەۋران سۈرگۈل كەلۇر،
نە بولدى يارىم كەلمەدى.

يېشىمى: گۈلدەك يۈزىنى كۆرگۈم كېلىدۇ، قول تۇتۇشۇپ يۈرگۈم كېلىدۇ، ھەمىشە دەۋران سۈرگۈم كېلىدۇ، ھەي، نېمە بولدىكىن يارىم كەلمىدى.

يۈرەك بولدى پارە - پارە،
بۇ دەردلەرگە بارمۇ چارە،
يىغلار غەرىب بۇ بىچارە،
نە بولدى يارىم كەلمەدى.

يېشىمى: يۈرەك پارە - پارە بولدى، بۇ دەردلەرگە چارە بارمۇ؟ بۇ بىچارە غەرىب: «يارىم كەلمىدى، نېمە بولغاندۇ» دەپ يىغلايدۇ.

مەشرەب

بىرىنچى مەشرەب

دىلئارامىغا كۆڭۈلم بولدى بۇلبۇل،
لەبى غۇنچە، يۈزى چۈن خىزمەنى گۈل.

يېشىمى: لېۋى غۇنچە، يۈزى گۈلزاردەك نىگارىم ئۈچۈن، كۆڭلۈم بۇلبۇل بولدى.

شىكەستى بەرمەگىل، جان رىشتەسىدۇر،
باشىڭدا ھەلقە - ھەلقە تارى كاكۇل.

يېشىمى: بېشىڭدىكى بۇدۇر چاچلىرىڭنىڭ بىرەر موييغىمۇ ئازار بەرمەن، چۈنكى ئۇ جان رىشتىسىدۇر.

سىپاھى چىنۇ ماچىن بىر بولۇپدۇر،
ھۇجۇم ئەيلەپ خەتتى مۇشكىنۇ سۇنبۇل.

يېشىمى: ھىن بىلەن ماچىن قوشۇنى ھۇجۇمدا گىرەلىشىپ كەتكەندەك، ئۇنىڭ ئىپاردەك مىيىقلىرى بىلەن سۇمبۇل چاچلىرى ئارىلىشىپ كېتىپتۇ.

مەنىڭ ئىشقىم سەنىڭ ھۆسنۈڭ نىگارا،
تۈشۈپدۇر لاجەرەم ھۆسنى تەقابۇل.

يېشىمى: ئەي نىگار، مېنىڭ ئىشقىم بىلەن سېنىڭ ھۆسنۈڭ تارا باپ كېلىدۇ.

خۇمارىمەن يەتىپدۇر لەبكە جانىم،
قانى جامۇ قانى ساقىي، قانى مۇل.
يېشىمى: خۇمارىم تۇتۇپ، جېنىم تۇمشۇقۇمغا كېلىپ قالدى، قېنى ساقىي، قېنى قەدەھ، قېنى مەي؟

فىربى ئەنگىز ئول شوخ تۇركىيلەرنى،
كۆرۈپ رەشك ئەيلەگەي خۇبانى كابۇل.
يېشىمى: كابۇل گۈزەللىرى سېھىرلىك، شوخ تۇرك قىزلىرى كۆرگىنىدە، رەشك قىلىدۇ.

مۇنافىقلارغا بۇ مەيدان ئىچىدە،
تىلىمدۇر زالفىقارۇ ئەقل دۇلدۇل.
يېشىمى: مۇناپىقلارغا بۇ مەيداندا، تىلىم زۇلپىقار قىلىچى، ئەقلىم دۇلدۇلدۇر.

زەلىلىي شېئرىدىن مۇرغى سەھەرخىز،
چەمەندە ئەيلەي فەريادۇ غۇلغۇل.
يېشىمى: سەھەر قۇشلىرى چىمەنلىكتە زەلىلىينىڭ شېئىرىنى ئاڭلاپ، غۇلغۇلا ۋە پەريات كۆتۈرۈشتى.

ئىككىنچى مەشرەب

بىرىنچى ئاھاڭ

ھەم ئېيدۇ مەۋسىمى گۇل، ساقىي، كەتۇر فىيالە،
كەم كۆردى گۇل چاغىدا مەيسىز قەدەھۇ بادە.
يېشىمى: ئەي ساقىي، بۈگۈن ھەم ھېيت ھەم گۈل پەسلى، قېنى قەدەھ كەلتۈر؛ گۈل پەسلىدە، مەيسىز قەدەھنى كىم كۆرۈپتۇ؟

ۋائىز قىلۇر نەسىھەت ئاشىقلارغە تۈنۇ گۈن،
كۆردۈم بۇ گۈن ئانى مەست تەقۋاسى يوق تالادە.
يېشىمى: ئاشىقلارغا تۈنۇگۈن نەسىھەت قىلغان ئۇ تەقۋادار ۋائىزنى بۈگۈن تالادا مەست ھالەتتە كۆردۈم.

تاڭلا بۈگۈن ئىكى گۈن بىل غەمىنەت گۇل ۋەقتى،
ئاشىق ئەسەڭ تەرەب قىل تاپ شەھدانى سادە.

يېشىمى: بۇ دۇنيا قىيامەت كۈنى ۋە بۇگۈن بولۇپ جەمئىي ئىككىلا كۈندۇركى، گۈل ۋاقتىنى غەنىمەت بىل. ئاشىق بولساڭ، ئاددىي شاھدان گۈلنى بولسىمۇ تېپىپ، كۆڭلۈڭنى خۇش قىل.

گۈل كەتتى، ئەي ھەرىفلەر، نە غافىل ئولتۇرۇرسىز،
قىلماي سۇرۇدى نەغمە يارسىزۇ جامى بادە.

يېشىمى: ھەي ئاغىنىلەر، گۈل ۋاقتى ئۆتۈپ كېتىۋاتىدۇ، نېمىشقا نەغمە بىلەن پەيزى قىلماي، يارسىز، مەي تولدۇرۇلغان قەدەھسىز، غەپلەتتە ئولتۇرىسىلەر؟

مەجلىسى سەبۇھىداكىم نە نەرسە خۇش كۆرۈنۈر،
ساقىي ئىزارى ئەكسى جام ئىچرە بولسا بادە.

يېشىمى: تاڭ پەيتىدىكى شاۋاپ سورۇنىدا، ئەڭ گۈزەل كۆرۈنىدىغىنى ساقىينىڭ جامدىكى شارابتا ئەكس ئەتكەن چېھرىسىدۇر.

مۇترىبكى چەكسە نەغمە، شاھىدكى سەۋت قىلسا،
ھافىز شۇ تەرزىدە كىم بەزمىئى شاھزاد.

يېشىمى: سازەندە نەغمە چالسا، دىلبەر ناۋا قىلسا، مانا بۇ ھافىز ئۈچۈن شاھزادىلەر بەزمىسىدۇر.

ئىككىنچى ئاھاڭ

ئوتقا سالغىل سەرۋىنى ئول قەددى مەۋزۇن بولماسا،
يەلگە بەرگىل گۈلنى ئول رۇخسارى گۈلگۈن بولماسا.

يېشىمى: سەرۋى دەرىخى ئەگەر ئۆلچەملىك تۈز بولمىسا، ئۇنى ئوتقا سېلىۋەت؛ گۈلنىڭ رەڭگى ئەگەر گۈلگە لايىق بولمىسا، ئۇنى شامالغا سورۇۋەت.

سەرسەرى ئاھىم ئەسەر غەم شامى ھىجران تاغىغا،
ياخشىدۇر تاڭ ئاتقۇنچە بۇ تاغ ھامۇن بولماسا.

يېشىمى: ئاھىم بورىنى غەم تۈنىدە ھىجران تېغىغا ئۇرۇلىدۇ. بۇ تاغ تاڭ ئاتقىچە ئۆرۈلۈپ تۈزلۈڭلىككە ئايلىنىپ كەتمىسە ياخشىغۇ.

تەلبەلىكدىن، ۋاھكى، ھەردەم دەردىم ئەفزۇندۇر مەگەر،
ئول پەرى ئىشقىدا ھەردەم دەردىم ئەفزۇن بولماسا.

يېشىمى: تەلۋىلىك كېسىلىم بارغانسېرى كۈچىيىپ كېتىۋاتىدۇ، ئەگەر ئاشۇ پەرى ئىشقىدا دەردىم كۈندىن - كۈنگە ئېغىرلاشمىسا، مۇنساق بولماس ئىدى.

گەر كۆڭۈل قەتل ئىستەبان سەن ۋەئىدە قىلدىڭ تاڭلا دەپ،

ئۇشبۇ دەم ئۆلتۈر بۇ ئېھسان بىرلە مەمنۇن بولماسا،

يېشىمى: «ئەتلىككە ئۆتۈرىمەن» دەپ ۋەدە قىلىۋېدىڭ، ئەگەر بۇ كۆڭۈل بۇ ياخشىلىقىڭدىن خۇش بولمىسا، ھازىرلا ئۆلتۈرۈۋەت.

خىرقە جىنسىن رەھن ئۈچۈن، ئەي شەيخ، ئالماس پىرى دەير،

بادەن بەرمەس تاكى ئۆزلۈك جىنسى مەرھۇن بولماسا.

يېشىمى: ئەي شەيخ، مەيخانا خوجايىنى سوچىلىق پەرىجىسىنى گۆرۈگە ئالمايدۇ، تاكى شەخسىيەت (ئۆزلۈك) گۆرۈگە قويۇلمىغىچە شاراب بەرمەيدۇ.

فانى ئول ۋەسل ئەستەر ئەرسەڭ، بىنەۋالىقدىن نە غەم،

بولماسۇن ھەرگىز مەتائى دۇنيائى دۇن بولماسا.

يېشىمى: «ۋىسالغا يېتىمەن» دېسەڭ ئۆزلۈكۈڭنى يوقات، يوقسۇللۇقتىن غەم قىلما، بۇ پەسكەش دۇنيانىڭ مال - مۈلكى يوقالسا يوقالمامدۇ!

ئەي نەۋائىي، تانما، گەر دەر ئول پەرى مەجنۇن سەنى،

ئاشق ئولغايمۇ پەرىغە ئولكى مەجنۇن بولماسا.

يېشىمى: ئەي نەۋائىي، ئۇ پەرى سېنى «مەجنۇن» دېسە، «راست دېدىڭ» دېگىن. چۈنكى مەجنۇن بولمىسا ئادەم پەرىگە ئاشىق بولامدۇ؟

3- مۇقام سەگاھ مۇقامى تېكىستلىرى چوڭ نەغمە قىسمى 158 مىسرا، ئۈچۈن داستان 64 مىسرا ۋە ئىككى مەشرەپ 42 مىسرا بولۇپ، جەمئىي 264 مىسرا شېئىردىن تەشكىل تاپقان.